

NOTAT 2019-03

Europa-Kommissionens landerapport for Danmark 2019

Europa-Kommissionens landerapporter udkommer årligt som en del af [det Europæiske Semester](#), som er EU's fælles monitoring af medlemslandenes finansielle- og økonomiske situation og politikker. Størstedelen af [landerapporten for Danmark](#) omhandler således den økonomiske og finansielle status, men rapporten indeholder også Europa-Kommissionens beskrivelse af dansk social-, beskæftigelses-, integrations- og ikke mindst uddannelsespolitik. Sidste år indførte Europa-Kommissionen, tilmed som noget nyt, en social resultattavle, der ligeledes indgår i vurderingen af den førte politik i medlemslandene. Endelig ser Europa-Kommissionen også på hvor langt Danmark er nået i forhold til tidligere henstillinger og de formulerede [Europa 2020-mål](#). Nærværende notat vil hovedsageligt beskæftige sig med rapportens beskrivelse af dansk uddannelsespolitik, men vil ligeledes berøre specifikke sociale- og beskæftigelsestiltag, da uddannelse også spiller en rolle her. Europa-Kommissionens hovedkonklusioner om det danske uddannelsessystem i landerapporten, er at det overordnet går godt, men at der fortsat er en udfordring omkring elever med indvandrerbaggrund, som systematisk har dårligere uddannelsesresultater end deres jævnaldrende uden indvandrerbaggrund. Derudover er andelen af unge som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse (NEET) og procentdelen for 'early school leaving'¹ steget. Notatet er struktureret efter landerapporten, og pointerne er opstillet i punktform under hvert afsnit. Der er tale om gengivelse af Kommissionens vurderinger i rapporten, ikke DLI's. Der refereres gennem notatet til sideantallet i den danske sprogversion af landerapporten.

1

Resumé

Europa-Kommissionen har i resuméafsnittet (s. 3-5) valgt at inkludere følgende pointer relateret til uddannelses- og forskningspolitik:

- Prioritering af erhvervsuddannelser samt voksenuddannelse og livslang læring er vigtig, for at opretholde en bæredygtig arbejdsstyrke. Investering i forskning og udvikling er koncentreret i et antal få store virksomheder. På trods af store investeringer i uddannelse, så holder mangel på arbejdskraft investeringer tilbage.
- Andelen af 'early school leavers' fra uddannelsessystemet er steget, men er stadig under EU-gennemsnittet.
- Trods uddannelses- og arbejdsmarkedsreformer som forsøger at imødekomme udfordringerne omkring mangel på kvalificeret arbejdskraft, er det stadig vigtigt at fastholde initiativer, som nedbringer frafaldsprocenten og promoverer erhvervsuddannelserne. En anden udfordring er at højne beskæftigelsen for udsatte grupper som personer med indvandrerbaggrund, unge og personer med handicap.

¹ Europa-Kommissionens definition af 'early school leaving': http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-52_en.htm?locale=en

Afsnit 1. Økonomiske forhold og fremtidsudsigter

- Andelen af unge som ikke er i uddannelse eller beskæftigelse i alderen 15-24 år (kaldet NEET) er steget 1,2 procentpoint fra 5,8 % i 2016 til 7,0 % i 2017. Dette skal muligvis ses i sammenhæng med stigningen i andelen af 'early school leavers' (de 18-24-årige), som inden for det samme år er steget 1,6 procentpoint fra 7,2 % i 2016 til 8,8 % i 2017 (s. 8).
- Indkomstuligheden beskrives fortsat som lav, men til gengæld fordeles nettoformuen stadig mere ulige. Nettoformuen voksede langsomt for de fattigste husholdninger. Andelen af børn, der er i risiko for fattigdom eller social udstødelse og hvis forældre samtidig er kortuddannede, er ca. fordoblet siden før krisen og lå således på 65,7 % i 2017, hvilket er over EU-gennemsnittet (62,9 %). For børn hvis forældre har en videregående uddannelse, udgør andelen af børn i risiko for fattigdom eller social udstødelse 6,7 % og er under EU-gennemsnittet på 9,0 %. Med henvisning til afsnit 3.3. får det Europa-Kommissionen til at konkludere: *"Dette tyder på udfordringer med hensyn til at sikre lige muligheder, særligt for børn af indvandrerfamilier"* (s. 8).
- Der refereres en mangel på arbejdskraft i byggebranchen, IKT og servicebranchen. Samtidig ses der lavere beskæftigelsesfrekvenser for udsatte grupper som personer med indvandrerbaggrund, unge og personer med handicap (s.8).

Afsnit 3.3. Beskæftigelse, uddannelse og sociale spørgsmål

Uddannelse (s. 33-34)

- Trods nedskæringer er Danmark stadig et af de EU-lande, som investerer mest i uddannelse målt i procent af BNP. En betydelig andel går til uddannelsesstøtte på de videregående uddannelser.
- Den danske stats udgifter på dagtilbudsområdet udgør 1,3 % af BNP. Til sammenligning anvendes der i Sverige 2 % af BNP til selv samme område.
- Det danske uddannelsessystem betegnes som velfungerende og de uddannelsesmæssige resultater ligger fortsat over gennemsnittet i EU, men andelen af 'early school leavers' var steget til 8,8 % i 2017. Derudover er de kønsbestemte forskelle i forhold til 'early school leaving' en af de største i EU. Det betyder, at tendensen til 'early school leaving' er dobbelt så stor blandt drenge end piger i Danmark (hhv. 11,3 % vs. 6,2 %).
- Andelen af elever med indvandrerbaggrund og elever med svag socioøkonomisk baggrund, som udgør 'early school leavers', giver grund til bekymring. Især blandt andengenerationsindvandrere, som ikke formår at indhente deres dansk indfødte klassekammeraters uddannelsesresultater.
- Forskellen på frafaldsprocenten mellem elever født uden for Danmark og elever født i Danmark er på 0,5 procentpoint (8,8 % vs. 9,3 %), og en af de mindste forskelle i EU.
- Næsten alle børn i Danmark over 4 år går i et dagtilbud (98,1 %), men forholdene i daginstitutionerne varierer kommunerne imellem. Det anslås, at forbedring af kvaliteten og en endnu højere indskrivningsprocent i dagtilbuddene muligvis vil bidrage til en reduktion af kønsbestemte forskelle i

tidligt frafald i uddannelsessystemet, samt indsnævre forskellene i uddannelsesresultater mellem elever med indvandrerbaggrund og elever uden.

- Regeringens nye udspil ”1.000-dages-program – en bedre start på livet” skal understøtte udviklingen på området med 1 mia. kr.
- Forskelle i uddannelsesresultater for elever med indvandrerbaggrund og elever uden, er fortsat en stor udfordring for Danmark. 15-årige elever med indvandrerbaggrund har 3,4 gange større sandsynlighed for at underpræstere i naturvidenskab end elever uden indvandrerbaggrund korrigeret for socioøkonomisk baggrund. Mange børn med indvandrerbaggrund er indskrevet på en daginstitution sammenlignet med andre EU-lande, og derfor tyder noget på, at uddannelsesforskellene mellem elever med og uden indvandrerbaggrund er mindre signifikant for yngre børn, mens forskellene øges i løbet af skolegangen.²
- Regeringens aftale om justering af folkeskolereformen fra januar 2019 øger timetallet for fag som kunst³, historie og fremmedsprog, samt introducerer flere praktiske fag som f.eks. inden for håndværk. Det fremgår yderligere af landerapporten, at reformpakken også vil ”reducere skoledagens længde og andelen af lærere med utilstrækkelige kvalifikationer og give de enkelte skoler større handlefrihed.” (side 34)
- Andelen af dimitterede fra videregående uddannelser er steget, men inden for naturfag, teknologi, ingeniør og matematik (STEM). Andelen af dimitterede inden for ingeniør- og produktionsuddannelserne er under EU-gennemsnittet, mens andelen af dimitterede inden for informations- og kommunikationsteknologi blot ligger en smule over EU-gennemsnittet. I lighed med de andre nordiske lande ligger gennemførelsesprocenten generelt set for kvinder på de videregående uddannelser 11,8 procentpoint højere end EU-gennemsnittet.
- I 2018 fremlagde regeringen en ny strategi for de videregående uddannelser. Antallet af bacheloruddannelser er blevet reduceret og uddannelsernes indhold gjort bredere. Datalogi er blevet inkluderet i visse uddannelser, og ligeså er promoveringen af STEM-relateret fag blevet intensiveret på ungdomsuddannelserne.
- For at imødekomme fremtidige arbejdsmarkedsbehov er nye digitale specialiseringer blevet indført på professionshøjskoler og erhvervsskoler. Disse inkluderer bl.a. emner som ”teknologi og programmering”, ”vedvarende energikilder” og ”naturtransmission og distribution”. Regeringen har tilmed nedsat et center for anvendelse af IT i undervisningen på erhvervsuddannelserne. Centret skal arbejde tæt sammen med danske universiteter om brugen af IT i undervisningen.
- Deltagelsesgraden i livslang læring i Danmark (26,8 %) ligger over EU-gennemsnittet på 10,9 %. Deltagelsesraten for kvinder er en del højere end for mænd (31,4 % vs. 22,3 %). Desuden er andelen af kortuddannede (17,3 %) og ledige (27,9 %), som deltager i en voksenuddannelse signifikant højere end EU-gennemsnittet, der blandt kortuddannede er 2,3 % og blandt ledige er 10,1 %.

² DLI har i sit nyhedsbrev International Perspektiv 2019-01 skrevet om klassekammerateffekten:

<https://mailchi.mp/daa614a3fda1/nyhedsbrev-fra-danske-lrerorganisationer-international>

³ Det er denne formulering, der fremgår i den danske sprogversion af landerapporten.

Beskæftigelsesudvikling (s. 27-31)

- Der er fortsat behov for at få elever på erhvervsuddannelserne. 19,4 % af en årgang i 2018 påbegyndte en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen, hvilket er langt under det nationale mål om 30 % i 2025. Selvom erhvervsuddannelsesreformen i 2014 indebar øgede adgangskrav, men trods intentionerne om det modsatte har det ikke fået flere elever til at søge mod erhvervsuddannelserne. Dog er frafaldsprocenten på erhvervsuddannelserne faldet fra 24,4 % i 2014 til 18,5 % i 2017.⁴ Behovet for kvalificeret arbejdskraft i Danmark adresseres flere steder i landerapporten (på side 4-5, smat 44), og ligeså understreges vigtigheden af at tilskynde unge til at vælge en erhvervsuddannelse. Manglen på kvalificeret arbejdskraft beskrives ligeledes som en af de største barrierer for investering og igangværende prioriterede tiltag (s. 44).
- Andelen af unge som hverken er i beskæftigelse eller under uddannelse (NEET) er steget fra 5,8 % i 2016 til 7,0 % i 2017.
- I 2016 indgik regeringen en trepartsaftale med de sociale parter som forpligtede virksomhederne til at skaffe 8.000-10.000 praktikpladser inden 2025. Siden 2016 er der blevet oprettet yderligere 2.100 praktikpladser. I 2018 besluttede regeringen desuden at investere yderligere 2,3 mia. kr. i erhvervsuddannelserne i perioden 2019-2023.
- Personer med indvandrerbaggrund har en lav beskæftigelsesrate, hvilket bl.a. tilskrives den store andel af personer i denne gruppe med et lavt uddannelsesniveau. Samtidig viser tal at personer med indvandrerbaggrund har seks procentpoint lavere beskæftigelsesandsynlighed end danskfødtes korrigeret for uddannelse, alder og køn.
 - Danskfødte, hvis forældre er indvandrere, har også lavere beskæftigelsesrater end danskfødte med dansk baggrund (blandt de største forskelle i EU), og dette skyldes også til dels uddannelsesniveau. Europa-Kommissionen skriver desuden, at der ikke er set nævneværdige forandringer på området i de sidste ti år. Af andre årsager til forskellene i beskæftigelsesfrekvens nævnes: *"tidlig niveaudeling på uddannelsesområdet med begrænsede muligheder for en vellykket transition til arbejdsmarkedet, manglen på netværk og rollemodeller og begrænset adgang til job i den offentlige sektor"* (s. 30).
- Omkring 71 % af befolkningen besidder grundlæggende digitale kvalifikationer, hvilket er langt over et EU-gennemsnit på 57 %. Dog er denne procentdel faldet fra 78 % i 2017.

Den sociale resultattavle (s. 29)

- Den sociale resultattavle blev indarbejdet i landerapporterne sidste år, og har til formål at monitorere EU-landenes udvikling inden for de [20 principper i den sociale søjle](#). Landene klassificeres inden for syv kategorier som går fra "bedst præsterende" (grøn) til "kritisk situation" (rød), hvilket be-

⁴ Der er ikke angivet en kilde for dette fald i frafaldsprocenten. Fagbladet 3F angiver et fald til 24 %: <https://fagbladet3f.dk/artikel/faerre-unge-dropper-ud-af-erhvervsskoler>

dømmes ud fra EU-gennemsnittet. Sidste år (landerapporten fra 2018) var den sociale resultattavle for Danmark præget af grønne nuancer og indikerede således, at Danmark præsterede over EU-gennemsnittet på de fleste parametre. For dette års landerapport er situationen dog anderledes, og Danmark i forhold til 'early school-leaving' vurderet til at der "bør der holdes øje med" dette parameter for Danmarks vedkommende, hvilket kun er lige over at blive vurderet som en "kritisk situation". Den sociale resultattavle illustrerer også en række parametre, hvor den danske indsats vurderes "god, men bør overvåges". Det gælder således både andelen af NEET-unge, den procentdel i befolkningen, der er i risiko for fattigdom eller social udstødelse samt børn under 3 år i formelle dagtilbud. På trods af ændringerne fra sidste år beskrives Danmark som et af de lande, der klarer sig godt på parametrene i den sociale resultattavle. Dette tilskrives "højtudviklede velfærdsmodel, de sociale beskyttelsesordninger, den veletablerede sociale dialog og betydningen af aktiv arbejdsmarkedspolitik."

Socialpolitik og inklusion samt integrationspolitik (s. 30-33)

- Personer med indvandrerbaggrund har større sandsynlighed for at være i risiko for fattigdom eller social udstødelse. Andelen af voksne født i udlandet, der er i risiko for fattigdom eller social udstødelse, er større end andelen af danskfødte, der er i risiko for fattigdom eller social udstødelse (38,1 % vs. 16,3 %). Det er således også over EU-gennemsnittet på 35 %. Dertil kommer, at udviklingen i medianhusstandsindkomsten siden 2012 for danskfødte har været stødt stigende siden slutningen af kriseårene, men flad for udenlandskfødte.
- Der ses fremgang i forhold til nogle af de 10 danske mål for social mobilitet, som blev vedtaget i maj 2016, herunder et fald i kriminalitetsraten blandt marginaliserede unge. På den anden side er andelen af unge, som afslutter en ungdomsuddannelse, faldet fra 2014 til 2016 ifølge tal fra Børne- og Socialministeriet.
- Et forslag fra regeringen fra oktober 2018 har til formål at øge beskæftigelsesmulighederne for personer med handicap. Der er afsat 120 mio. kr., som skal fordeles på fire nøglekriterier, hvoraf forbedrede uddannelsesmuligheder er et af dem.
- Som led i regeringens 'ghettopakke' er der blevet indført obligatorisk dagtilbud for børn i udsatte boligområder, sprogprøve i dansk i 0. klasse samt en bedre fordeling af elever med indvandrerbaggrund på gymnasier.
- Integrationsuddannelsen (IGU) forventes forlænget. Trods forholdsvis høje frafaldsprocenter som til dels skyldes at deltagerne kommer i arbejde eller fortsætter i uddannelse, så har IGU'en givet gode resultater. Virksomhederne melder høj tilfredshed med ordningen, og antallet af deltagere stiger.

Forskning, innovation og digitalisering (s. 38-39)

- Med 3,1 % af BNP havde Danmark en af de højeste forsknings- og udviklingsintensiteter i EU i 2017. Forsknings- og udviklingsintensiteten har dog været stagnerende siden 2009 pga. et fald i virksomhedernes investeringer i forskning i procent af BNP. Medicinalindustrien og bioteknologisektoren er førende på investeringer grundet store globale virksomheder i disse sektorer. Små og mellemstore virksomheders (SMV) udgifter til forskning og udvikling i procent af BNP er faldet en smule.

- Det er de 50 største forsknings- og udviklingsaktører i Danmark, der står for i alt ca. 70 % af virksomhedernes forskning og udvikling, hvilket er en høj andel i OECD-sammenhæng. Dette tyder på, at der er et behov for at skabe afsmitning fra store virksomheder til SMV'er.
- Danmark var i 2016 det land i EU, som var førende på internationalt videnskabeligt samarbejde målt som antal sampublicationer pr. indbygger. Danmark indtager en tredjeplads i EU i forhold til kvalitet målt på videnskabelige publikationer blandt de 10 % mest citerede publikationer (2014-2017) samt på antallet af universiteter i Shanghai-rangordningen fra 2017 pr. mio. indbyggere. Generelt er den offentlige forskning i Danmark karakteriseret ved høj kvalitet og stigende åbenhed.
- Der er behov for at gøre forskningen mere effektiv for at booste innovation og vækst: *Danmark indtager kun en 13. plads med hensyn til beskæftigelse i hurtigt voksende virksomheder i innovative sektorer, og andelen af højvækstvirksomheder er under EU-gennemsnittet* (s. 39). Regeringen har efterlyst en peerevaluering under Horizon 2020-programmet for at se på hvordan, der kan etableres støtte til ”vidensbaseret innovation i verdensklasse”.